

બુદ્ધિપૂર્વક શ્રાદ્ધ
યાને

पितृयज्ञ.

શ્રાદ્ધના ખરા અર્થ, રહસ્યથી ભરપુર.

સંપાદક,

ગોપાળદાસ લક્ષ્મીદાસ પારેખ

ગોવિંદજી ભાષ્યાભાષ્ય ચાંપનિરી. .
નારગોળ.

મુદ્રક:—કમળાદેવી ચીમનલાલ જોષી.

મુદ્રણાસ્થાન:-શ્રી 'હિન્દુ' પ્રી. પ્રેસ. ચોકસી બજાર-મુરત.

પ્રત્યાર અર્થે મહત્ત.

આજ કાલ દરેકને પૈસાની બીડ હશે, હિંદના મહાન નેતા
ઓ પણ હિંદનો પૈસો હિંદમાં જળવવાને માટેજ મથી રહ્યા છે.
દષ્ટિ મર્યાદા વિસ્તારીને જોશે તો માલમ પડશે કે જેટલો પૈસો
પરદેશ જાય છે, તેનાથી અધીક પૈસો ધર્મના નામે ધર્મીગમાં ધસ-
ડાઇ જાય છે. માટે જો પૈસો પ્રથમ બચાવો. ખરી વસ્તુ થું છે તે
ખોળી કાઢો. આજના લોભી બ્રાહ્મણો અવળે રસ્તે સમજાવીને પૈસા
કઢાવે છે, તો એવા અજ્ઞાન બ્રાહ્મણથી વિમુખ રહેતાં શીખો. “એમ
માર્ગે જતી કોડીને પણ હજાર રૂપીઆ ખરોખર ગણીને જે બચાવે
છે અને યોગ્ય વખતે સત્યને માર્ગે જે લાખ રૂપીઆ ખર્ચે છે તેને
કદી પણ લલિત છોડતી નથી.” શ્રાવ્ય થું બાબત છે એનાથી
ધણા માણસો અજાણ છે. “હિંદુ ધર્મના મુખ્ય ગ્રંથો વેદમાંતો
એવું એક પણ વાક્ય મળતું નથી કે જેથી મૃતક શ્રાદ્ધ સિદ્ધ થઇ
શકતું હોય. જીવિતાનું શ્રાદ્ધ કરવાને તો ધણાં મંત્રો છે.”

જો મુએલાં મનુષ્યોનાં શ્રાદ્ધ અને તર્પણ તૃપ્તિકારક થાય
તો પરદેશમાં જનાર માર્ગમાં નિર્વાણે અન્ન, વસ્ત્ર, અને ધનાદિ
શા માટે લઇ જાય છે? કેમકે જેમ મૃતકના નામથી અર્પણ કુરેશા
પદાર્થ સ્વર્ગમાં પહોંચે તો પરદેશમાં જનાર માટે તેમની મંજૂબી
પણ ધરમાં તેના નામથી અર્પણ કરીને દેશાંતરમાં પહોંચાડી દે.
જો એમ નથી પહોંચતું તો સ્વર્ગમાં શી રીતે પહોંચવાનું? એટલા
માટે જો સર્વ બ્રાહ્મણોએ પોતાની જીવિકાનો જીપાય કર્યો છે. જે
દશગ્રામીદિ મૃતક ક્રિયા કરે છે જો સર્વ તેમની જીવિકાની લીલા છે.
શ્રાવ્યનો ખરો હેતુ થું છે? એમાં થું રહસ્ય સમાજેલું છે? જો
જાણ્યા પછી તમે કદી પણ મૃતક શ્રાદ્ધ નહિ કરાવો પણ જીવિત

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૬૦૦૧

નર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પિતૃયસ

વિષય પર: ૪૨૮: ૯

ધર્મનાં ધણા અણગમતા બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો એ સારો નથી એવું ધણા ખરું ધાર્મિક લોકો માને છે. આમ શા માટે માનવું પડે છે તે સમજી શકાતું નથી. મનુષ્યમાં જે બુદ્ધિ છે તે કેવળ મને નિર્ણય કરવા માટે છે. જેમાં બુદ્ધિનો ઉપયોગ થતો નથી તેમાં વહેમો ધર્મનું સ્થાન બધાવી પાડે છે. અને વહેમોને લીધે પૈસાનો, બુદ્ધિનો અને સદ્ધિધાનોનો માત્ર દુરુપયોગ થાય છે. હિંદુ સમાજમાં ધર્મની ધણી માન્યતાઓમાં વહેમોએ પુર્ણ અધિકાર જમાવ્યો છે. અને તેને લીધે યત્ની અને વિષયો ધરાવતાં પણ અનુભવાય છે. છતાં એને દુર કરવા કહેતા ધર્મચુરો પોતાની બુદ્ધિનો જરા પણ ઉપયોગ કરતા નથી, એ એક નીતિ છે.

ધર્મમાં બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતા નાસ્તિક થઇ જવાય છે, શકા ઉઠી જાય છે, એવી લોકોને બીતિ ગહે છે, પણ એ બુદ્ધ છે, બુદ્ધિ તો નિર્ણયકારક હોવાથી ખરી આસ્તિકતા ઉત્પન્ન કરે છે જે વસ્તુનો બુદ્ધિથી નિશ્ચય થઇ ગયો તેને કાંઈ ઉલટી રીતે સમજાવી શકે નહિ. જેઓએ બુદ્ધિની ગતિને કુદિત કરી મુકી છે તેઓ કદી પણ સસારની પ્રગતિમાં સાથ આપી શકતા નથી. તેઓ મુક્તિના માર્ગની ઝાંખી પણ કરી શકતા નથી. અનેક

શ્રાદ્ધ કરાવશો. “જનની (માતા) જનક (પિતા) અને જનાર્દમ (કૃષ્ણ) એ ત્રણજગર ધણાજ દુર્લભ છે” માટે આપણે માતાપિતાની સેવા કરતાં શીખો. મરેલાની સેવા હેતિ ન શકે. આ પુસ્તક પોને વાંચી બીજાને વંચાવશો અને જીવિત શ્રદ્ધાનો નિર્ણય અમલમાં મુકાવશો તો તેનું પ્રુણ તમને છે. અસ્તુ.

‘પારેખ’ અને ‘ચાંપાનેરી’

પ્રકારની માનસિક પરાધિનતામાં સપડાઈ નિર્બળ બને છે. મનુ-
સ્મૃતિમાં લખ્યું છે ચસ્તર્કેણાનુસંધતે સધર્મં વેદ મૈતરઃ
ઐટલે કે જે તર્કથી અર્થાત્ શુદ્ધિના બળથી ધર્મનું અનુસંધાન
કરે છે તેજ ધર્મને બળી શકે છે, બીજો નહિ.

શ્રાદ્ધ કરવું એ હિંદુ સમાજમાં એક ધાર્મિક વિધિ છે.
શ્રાદ્ધ શબ્દનો રૂઢ અર્થતો ઐટલોજ થાય છે કે પિતરોનું ઐટલે
જીવિત માતાપિતાઓનું વિધિપૂર્વક પૂજન કરવું, અર્થાત્ એમની
શ્રદ્ધાથી સેવા કરવી.

મરૂંડ પુરાણમાં જણાવ્યા મુજબ જે યમરાજ, ચિત્રગુપ્ત,
મંત્રી, તેમના મોટા ભયંકર ગુણ, કાબળના પર્વતતુલ્ય શરીરવાળા
જીવને પકડીને લઈ જાય છે, પાપ પૂરવાનુસાર નર્ક સ્વર્ગમાં નાંખે
છે તેને માટે દાન પૂજ્ય, શ્રાદ્ધ, તર્પણ, અને ગૌદાનાદિ વૈતરણી
નદી તરવા સાડ કરે છે.

એ સર્વ વાતો પોપલીલાના ગપોડા છે. જે અન્યત્રના જીવ
ત્યાં જાય છે, તેનો ધર્મરાજ ચિત્રગુપ્ત આદિ ન્યાય કરે છે, તો એ
યમલોકના જીવ પાપ કરે તો બીજી યમલોક માનવું જોઈએ, કે
ત્યાંના ન્યાયાધિશ તેમનો ન્યાય કરે. અર્થે પર્વત સમાન યમગણોમાં
શરીર હોય તો તે દેખાતા કેમ નથી? તે રસ્તા કે મલીમાં અટકી
કેમ જતા નથી? નાના દરવાજામાં તેમની એક આંખી પણ ન
જઈ શકે તો મરનારનો જીવ લેવા માટે ધરમાં કે શરીરમાં તેઓ
શી રીતે પ્રવેશ કરી શકશે? જો કહો કે તે સુદૃઢ દેહ પણ પારણ
કરી લે છે તો પ્રથમ પર્વતવત્ શરીરના મોટા મોટા જે હાડકા
હતાં તે પોતાના ધર વીના પોપજી ક્યાં મુકી રાખશે? બ્યારે
જમણમાં આગ લાગે છે, ત્યારે એકદમ પીપીલીયા-મીઠી આદિ

જીવોના શરીર છુટે છે તેમને પકડવા માટે યમના અસંખ્ય મણુ આવે તો ત્યાં અંધકાર થઈ જવો જોઈએ અને જ્યારે દુઝાપસમાં જીવોને પકડવા દેડશે ત્યારે કદી તેમના શરીર પછી ઠોકર ખાઈ જશે. તે પછી જેમ પહાડના મોટા મોટા શિખર તૂટીને પૃથ્વી ઉપર પડે છે, તેમ તેમના મોટા મોટા અવયવ મરડ પુરાજીના વાંચનાર સાંભળનારના આગળમાં આવી પડશે. તો તે બિચારા દબાઈ મરશે કે ધરતું દાર તથા સડક રોકાઈ જશે, તો તેઓ કેમ નીકળી અને ચાલી શકશે ? શ્રાદ્ધ, તર્પણ, પિંડપ્રદાન એ મરેલા જીવોને તો નથી પહોંચતા, કિંતુ મૃતકોના પ્રતિનિધિ પોપજી-ગોર-મહારાજના ધર, હાથ, અને ઉદરમાં પહોંચે છે. વૈતરણીને માટે ગોદાન લે છે, તે તો પોપજીના ધરમાં રહે છે. અથવા કસાઈ આદિના ધરમાં પહોંચે છે. વૈતરણી પર તે ગાય નથી જતી. પુનઃ કાનું પુછકું પકડીને તરશે ? અને તેના હાથ તો અહીં રમજાનમાં બાળ્યા કે દાટ્યા તો પછી પુછકું કેમ પકડશે ? એક દ્રષ્ટાંત છે કે:-

એક જાતને ત્યાં ૨૦ શેર દુધ દેતી ગાય હતી. તેના ગોર એજ બાન કરી રહ્યો હતો કે જ્યારે જાતનો છુટો બાપ મરવા પડશે ત્યારે એજ ગાયનો સંકલ્પ કરાવી લેછે. કેટલોક દિવસે દેવયોગે તેના બાપનો મરણ સમય આવ્યો. જીલ અંધ થઈ ગયો. અને ખાટલા પરથી જુમિ પર લીધો, અર્થાત્ પ્રાણ છોડવાનો સમય આવી પહોંચ્યો. તે સમયે જાતના છટ મિત્ર અને સંબંધી પણ ત્યાં ઉપસ્થિત થયા હતા. ત્યારે ગોર મહારાજે પોકારીને કહ્યું કે 'યજમાન, હવે તું એના હાથથી ગોદાન કરાવ.' જાતે ૩. ૧૦૩ કહાડીને પિતાના હાથમાં મુકી કહ્યું કે 'બોલો સંકલ્પ.' ગોર બોલ્યો, વાહવાહ ! તું બાપ વારંવાર મરે છે. બા. સંકલ્પ તો આજાત માંવને લાવે. જે દુધ દેતી હોય, અને છુટી ન હોય પણ

સર્વ પ્રકારે ઉત્તમ રોય એવી ગાયનું દાન કરવું જોઈએ. જાન-અમારી પાસે તો એકજ ગાય છે. તેના વિના અમારા બચ્ચાં છોકરાનો નિર્વાહ થઈ શકશે નહિ. તેથી તો નહિ આપીશ. હો રૂપીયા ૨૦૭ વીશનો સંકલ્પ લેજો. અને એ રૂપીઆથી બીજી દુધાર ગાય લઈ લેજો.”

ગોર—“વાહજી વાહ ! તમે પોતાના આપથી પણ ગાયને અધિક સમજો છો ? શું પોતાના આપને વૈતરણી નદીમાં કુબાવીને દુઃખ દેવા આહો છો ? તમે સારા સુપુત્ર થયા ? ત્યારે તો ગોરની તરફ સર્વ કુટુંબી થઈ ગયા કેમકે તે સર્વને ગોરે પ્રથમથીજ બહે-કાવી રાખ્યા હતા, અને તે સમયે પણ ખસારો કરી દીધો.” સર્વે મળીને હાથી તેજ ગાયનું દાન ગોરને અપાવી દીધું. તે સમયે જાન કાંઈ પણ જોઈએ નહિ. તેના પિતા મરી ગયો અને ગોર વાહરડા સહીત ગાય દોહવાની દોહણી લઈ પોતાના ઘરમાં ગાયને બાંધી, જ્યારે સર્વ ક્રિયા થઈ ચૂકી ત્યારે જાન જોને તેને ઘરથી દુધ માંગી તાંગીને નિર્વાહ કર્યો. ચૈદમે દીન પ્રાતઃકાળે તે પોપજી-ગોરને ઘેર પૂચ્યો. જાને છે તો ગાય દોહી દોહણી ભરી હાલવાની તૈયારીમાં ગોર હતા. એટલામાં જાનજી આવી પહોંચ્યા. તેને જોઈને ગોર બોલ્યા:—“આવો, મજમાન, બેસો.”

જાનજી—તમે પણ પુરોહિતજી અહીં આવો.

ગોર—ઠીક દુધ મુકી આવું.

જાનજી—નહિ, નહિ; દુધની વટલોષ અહીં લાવો.

(ગોર જઈ જોડો અને વટલોષ સામે મુકી.)

જાનજી—હા કે તમે ગાય જા માટે બીજી હતી !

ગોર—તમારા પિતાને વૈતરણી તરવા માટે

જાટજી—ઠીક તો તમે ત્યાં વૈતરણીને કીનારે ગાય કેમ ન પહોંચાડી? હમે તો તમારા ભરોસા પર રહ્યા. અને તમે તો પોતાના ધરમાં બાંધી બેઠા. ન જાણે મારા આપે તે વૈતરણીમાં કેટલાં ગોથાં બાંધા હશે?

ગોર—નહિ નહિ, ત્યાં એ દાનના ફુલ્યના પ્રભાવથી બીજી ગાય બનીને તેને ઉતારી દીધો હશે.

જાટજી—વૈતરણી નદી અહીંથી કેટલી દુર અને કંઈ તરફ છે?

ગોર—અનુમાનથી કાંઈક ૩૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ ત્રીસ કરોડ કોશ દુર છે. કેમકે ઓગણ પચાસ કે.ટિ ચોબન પૃથ્વી છે અને દક્ષિણ-નૈઋત્ય દિશામાં વૈતરણી નદી છે.

જાટજી—એટલે દુર તમારી ચીઠ્ઠી કે તારના સમાચાર ગયા હોય અને તેનો હિ-તર આવ્યો હોય કે ત્યાં પુણ્યની ગાય બની ગઈ અમુકના પિતાને પાર ઉતારી દીધા, તે દેખાડો.

ગોર—અમારી પાસે ગરુડ પુરાણના લેખ વિના ડાક, કે તાર નેવું બીજું કાંઈ નથી.

જાટજી—એ ગરુડ પુરાણને અમે સાચું કેમ માનીએ?

ગોર—જેમ સર્વ માને છે તેમ.

જાટજી—એ પુસ્તક તમારા પુરૂષોએ તમારી જીવીકાર્યે બનાવ્યાં છે. કેમકે પિતાને પોતાના પુત્રો વીના કોઈ પ્રિય નથી. જ્યારે મારા પિતા મારી પાસે ચીઠ્ઠી કે તાર મોકલશે ત્યારે હું વૈતરણીના કીનારે ગાય પહોંચાડી દહશ. અને તેને પાર ઉતારીને પુનઃ ગાયને ઘેર લાવી દુધ હું અને મારા બાળકો પીવા કરશું. લાવો, દુધની ગરમી વટવો, ગાય અને વાહરડો. (જાટજી આ બધું લઈ આવે છે.)

સમજવી શકતા નથી, ત્યારે શાસ્ત્ર સામે અગુભિર્નિર્દેશ કરે છે; અને કહે છે કે “શાસ્ત્રમાં જે લખ્યું છે તે કરવા અમે બંધાયા છીએ. અમે અમારી બુદ્ધિને એ બાબતમાં જરા પણ ઉપયોગવા માંગતા નથી.” જિજ્ઞાસુઓ કહે છે કે “શાસ્ત્ર લખનારા પણ માણસો જ હતા. અને તેઓ વધારે બુદ્ધિમાન પણ હતા. એમાં પણ અમને સંદેહ નથી. છતાં એઓએ જે લખ્યું તેને બુદ્ધિવંદે બીજાને સમજવાનો અધિકાર છે કે નહિ? એઓએ જે કાંઈ લખ્યું તેની સત્યતાને માટે પ્રમાણો પ્રવર્તી શકે કે નહિ? પુર્વ વિદ્વાનોએ એમ તો નથી લખ્યું કે અમે જે કાંઈ કહ્યું છે તે તમે વગર વીચારે વગર સમજે માની લ્યો. હિંદુ ધર્મના મુખ્ય ગ્રંથો વેદમાં તો એક પણ એવું વાક્ય મળતું નથી કે જેથી મૃતક શ્રાદ્ધ સિંધ થઈ શકતું હોય, જીવિતાનું શ્રાદ્ધ કરવાને તો ઘણાં મંત્રો છે.”

અત્રઃપ્રા આ બે શબ્દો મળી ‘શ્રદ્ધા’ શબ્દ બને છે. અને તેના ઉપરથી ‘શ્રાધ્ધ’ શબ્દ બને છે. એટલે એનો અર્થ તો એજ થાય છે કે સત્યને જે ખારણુ કરે છે તે એક પ્રકારની મનની વૃત્તિ શ્રદ્ધા. એ સત્યતા પુણું વૃત્તિથી-શ્રદ્ધાથી જીવિત પિતૃઓની સેવા કરવી તેનું નામ શ્રાધ્ધ.

“ અદ્વયા યત્ક્રિયતે તચ્છાદમ ”

કર્તાબની સત્યતાનો વિચાર કર્યા વગર કેવળ અંધશ્રદ્ધાથી વિશ્વાસથી જે કરવામાં આવે એનેજ જે શ્રાદ્ધ માનવામાં આવે તો તે વેદ તથા નિરુક્તાદિ વેદાંગોથી વિરૂધ્ધ હોવાથી અવૈદિક છે. અસત્ય ઉપર શ્રદ્ધા રાખવામાં આવે તો તે માણસ પણ અસત્ય થાય છે. ગીતામાં લખ્યું છે કે—“યો યચ્છદઃ સ પથ સઃ” જે સત્યને બુદ્ધિથી જાણવું એ વિહિત હોય તો મૃતક શ્રાદ્ધ બુદ્ધિ વચ્ચે કરવું જોઈએ. અને જે તે બુદ્ધિવચ્ચ થઈ ન શકે

જીવિત શ્રાદ્ધ જ સાચું છે. ઉપકાર અને પ્રત્યુપકાર જીવતાઓમાં જ થાય છે એનો સર્વ કોષ જાણે છે. મને તેટલું જીવું હોય તો પણ અસત્ય તો હોડવું જ જોઈએ. વેદાન્તીઓ માયાને બહુ જ જીંતી માને છે, અનાદિ માને છે. છતાં અસત્ય હોવાથી તેને ત્યાજ્ય માને છે. આ વીવેક મૃતક શ્રાદ્ધમાં પણ હોવો જોઈએ; મનુ મહારાજ લખે છે કે પિતરોનું દરરોજ શ્રાદ્ધ કરવું જોઈએ. શાક, અન્ન, ફળ, મુળ આદિ જે કંઈ પોતાને મળે તેનાથી પિતૃઓને સંતોષવા જોઈએ. પણ જીવિતોને, મૃતકોને નહિ. કારણ કે મનુ મહારાજ પોતે જ લખે છે કે:—

મૃતં શરીર મૃત્સૃજ્ય કાષ્ટ લોપ્થ સમંક્ષિતૈઃ ॥

ચિમુક્ત્વા બાન્ધવા યાન્તિ ધર્મસ્ત મનુગચ્છતિ ॥

મૃત શરીરને તો તેનાં સર્ગા વહાલાં આળીને અથવા દાટીને પાછા આવે છે અને મરનારની સાથે તો મરનારે આવરેલો ધર્મ જ જાય છે, ખીજો કંઈ પણ સાચ આપતું નથી. શું આ વાક્યથી એમ નથી સમજાતું કે મૃતકને ઉદ્દેશી પુત્રાદિએ કરેલી કંઈ પણ ક્રિયા મરેલાને પહોંચતી નથી. આ બુદ્ધિયોગના જમાનામાં બુદ્ધિહીન આપતોવાળો ધર્મ લોકોને ગળે ઉતરી શકે નહિ. બૃહિવ્રતો ઉપયોગ ન કરવો એ પરમાત્માની આજ્ઞાથી વિરૂધ્ધ છે. સર્વ કંઈ દિવ્ય બુદ્ધિની માંગણી સંધ્યા કરતી વખતે કરે છે. “ધિયો યોનઃ પ્રચોદયાત્” આ બુદ્ધિની પ્રાર્થના કર્તવ્યો સમજવાને માટે છે. વેદ ધર્મનો અર્થ જ એ છે કે જેમાં બધી વાત બુદ્ધિ પુર્વક જ હોય. વેદ એટલે જ્ઞાન અને જ્ઞાન એટલે બુદ્ધિ. મહર્ષિ કણ્વાદ પણ કહે છે કે—બુદ્ધિપુર્વક વાકકૃતિ વેદ. અર્થાત્ વેદમાં બધું બુદ્ધિ પુર્વક જ લખવામાં આવ્યું. મિથ્યા વિશ્વાસને એમાં જગ્યા જ નથી. વેદને અનુસરનારી જ સ્મૃતિઓ માન્ય ગણી છે. તો જે સ્મૃતિ

માં ખુદ્ધિથી ન સમજાય એવું લખ્યું હોય, પ્રમાણથી વીરૂદ્ધ હોય તે ત્યાજ્ય ગણવું. અને પ્રમાણિક બાબત માનવી જોઈએ. મૃતક આશ્વની અંધપરંપરાનો હવે અંત આવવો જોઈએ. સાચી વીરૂદ્ધને ઉત્તેજન મળવું જોઈએ. સાચા વીરૂદ્ધને, પરાપકારશીલ અને ન્યુન પરીગ્રહી બાહ્યશોનું સન્માન જાતિ બાહ્યશોને આપી પ્રમાણને અંધારામાં ન લપ્ત જવો જોઈએ.

—: પિતૃયજ્ઞ :—

૧. પિતૃયજ્ઞ શ્રાદ્ધ અથવા તર્પણ કહે છે. જે કર્મથી સત્યનું ગ્રહણ કરી શકાય. તેને શ્રદ્ધા કહે છે. અને શ્રદ્ધાથી જે સેવા કરવામાં આવે છે તેને શ્રાદ્ધ કહે છે. જે કર્મથી માતા પિતાની જીવતા પિતરોને તૃપ્ત કરવામાં આવે તેને તર્પણ કહે છે.

૨. પિતૃ સેવામાં આ પ્રમાણ છે:—

ओं मुज्यं वहन्तिर मृतं घृतंपयः

कीलालं परिक्षुतम् स्वधास्थ तर्पयत

मे पितृन ! यजुर्वेद. अ. ૨. મં ૩૪.

અર્થ:—હે ઇશ્વર પરમાત્મનું (મુજ્યમ્) બળ પરાક્રમ (યહન્તિ) દેવોવાળા (અમૃતમ) ઉત્તમ રસવાળું (ઘૃત) ઘી (પયઃ) દુધ (કીલાલ) પકવાન (પરિક્ષુતમ) પાકા ફળ (મે) મારા (પિતૃન) માતા પિતાને (સ્વધાસ્થ) ગ્રાહ કરાવીને (તર્પય) તૃપ્ત કરતા રહો જેથી તેઓ સદા પ્રસન્ન થઈને મને સત્યોપદેશ સંભળાવતા રહે.

૩. સુચના:—તર્પણ અથવા શ્રાદ્ધ જીવતાજી માતા પિતાનું હોઈ શકે છે, મરેલાનું નહીં. કારણ કે રૂબરૂ મળ્યા સીવાય ઉપર પ્રમાણે સેવા અશક્ય છે મેળાપ જીવતાનોજી થઈ શકે છે. મરેલાનો

તથી બહી પીતૃ શબ્દથી જીવતા માતા પીતાઓનું જ શ્રદ્ધા કરવામાં આવ્યું છે. અસ્તુ.

ઓશ્મ, શાંતિ, શાંતિ, શાંતિ:

સદ્ગૃહસ્થાને વિનંતિ.

પ્રભુએ આપણને આ મનુષ્ય દેહ આપેલો છે તે પરાપક્ષ રને માટેજ આપેલો છે, સ્વાર્થ માટે જરાએ નહિ. માટે સમાજન દેશની, ઇશ્વરની, માતાપત્ની, વડીલની જેટલી સેવા થાય તેટલ કરવી જોઈએ. સમાજની સેવાને અર્થે અમે આ કામ ઉપાડ્યું છે તો એમાં પ્રભુ સાથે જરૂર આપશે એવી અમને આશા છે અમે એટલું જ માંગીએ, છીએ કે આપણો સમાજ ક્યારે ઉંડા અંધારામાંથી બહાર આવી પુરો પ્રકાશિત બને! કુધારા બીજનું વાવેતર બેદાન બેદાન કરી ફરીયા સુધારાના બીજનું વાવેતર કરો! આત્મોન્નતિ રૂપ દિપકની જ્યોત ફરીથી પ્રજ્વલિત બને! અને સંસાર વહેવારના કાર્યમાં ચક્રાસ્ત્ર તીવડી સુખી થાય! જેવી રીતે અમે આ ત્રેકટ શ્રાદ્ધને માટે બહાર પાડી અમે અમારાથી બનતી સેવા ઉઠાવી છે, તેજ મુજબ અમે નવરાત્ર, ગૌરીવ્રત, બાહ્યસુધર્મ, મુર્તિમાન દેવતા વગેરે બાબત ઉપર મહાન પુરૂષો ॥ પુસ્તકોની મદદ લઈ ત્રેટકો બહાર પાડ્યા કરીશું. તો આપ આપનાથી મળતી મદદ મોકલવા ચુકરો નહિ. પ્રભુ તેનો બદલો તમને બેવડો આપશે.

અસ્તુ.

‘પારેખ’ અને ‘ચાંપાનેરી’

તા. ૬૦—“જે વસ્તુ વખર મહેનતે સહજ મળે છે તેની કંઈ પણ કિંમત નથી.” એમ સમજી આ મહત્ પુસ્તક કચરામાં ફેંકી દેતા નહિ; પરંતુ પોપલીલા સામેનું આ અનુભવ હથીઆર ગણવળો.

